

УДК 377:004

DOI 10.18372/2786-5487.1.16638

Кукушкін Дмитро Володимирович

завідувач навчальної лабораторії,

ВСП «Сєвєродонецький політехнічний фаховий коледж

Східноукраїнського національного університету імені В. Даля»,

м. Сєвєродонецьк, Україна

Лебедєва Надія Юрїївна,

методист вищої категорії,

ВСП «Сєвєродонецький політехнічний фаховий коледж

Східноукраїнського національного університету імені В. Даля»,

м. Сєвєродонецьк, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКИХ ВІДКРИТИХ ГІБРИДНИХ КУРСІВ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ЕЛЕМЕНТУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ФПО

***Анотація.** У статті розглянуто можливе місце авторських відкритих гібридних курсів (АВГК) в інноваційній трансформації освітнього процесу в закладах ФПО. Під час дослідження були сформульовані основи концепції таких курсів і особливості їх реалізації. Також було проведено аналіз сильних і слабких сторін АВГК на противагу масовим відкритим онлайн курсам (МВОК). Під час аналізу були виявлені певні переваги АВГК як більш оптимального елемента освітнього процесу ЗФПО.*

***Ключові слова:** авторський відкритий гібридний курс (АВГК), масовий відкритий онлайн курс (МВОК), інновації, освітній процес, заклади ФПО.*

***Annotation.** The article considers the possible place of author's open hybrid courses (АОНС) in the innovative transformation of the educational process in the institutions of professional pre-higher education (IPPE). During the research the bases of the concept of such courses and features of their realization were*

formulated. An analysis of the strengths and weaknesses of the AOHC as opposed to the massive open online courses (MOOC) was also conducted. The analysis revealed some advantages of AOHC as a more optimal element of the educational process IPPE.

***Key words:** author's open hybrid courses (AOHC), massive online open course (MOOC), innovation, educational process, institutions of professional pre-higher education (IPPE).*

Постановка проблеми у загальному вигляді та актуальність теми. У період цифрової трансформації освітньої системи заклади освіти стикаються з певними викликами, які полягають в адаптації інформаційних технологій не тільки до рівня системи освіти в цілому, але й до конкретного закладу освіти зокрема. Особливо гостро така проблема стоїть перед закладами ФПО (ЗФПО), оскільки у відмінності від закладів вищої освіти у ЗФПО відчувається певна обмеженість у ресурсах для впровадження високотехнологічних інновацій. Актуальність теми статті полягає в спробі показати неефективність застосування МВОК у ЗФПО та сформулювати можливу альтернативу такої інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження концепцій та проблематики застосування технологій відкритої освіти широко висвітлені в науковій літературі. Тут можна пригадати дослідження зарубіжних вчених Д. Левіна та Н. Харда, а також вітчизняних О. Андрєєва, В. Бикова А. Калмікова і А. Хуторського. Більшість досліджень пов'язана з особливістю застосування МВОК в освітньому процесі. До таких досліджень можна віднести роботи І. Бацуровської, В. Осецького, І. Татомір і М. Шишкіної. Але, на наш погляд, недостатньо широко досліджено можливу неефективність МВОК для використання в освітньому процесі закладів ФПО та, як наслідок цього, пошук можливих альтернатив.

Виклад основного матеріалу. Сучасні інновації в освітньому процесі закладів освіти у великій частині полягають у застосуванні інформаційних

технологій. Абсолютно домінуючим цей тренд став у період пандемії. Хоча попередні роки, а можна сказати і все десятиріччя, пройшло під знаком інформатизації освіти. Інформаційні технології проникли не тільки в освітній процес, але і в управлінську та господарську діяльність закладів освіти.

У центрі цих інновацій природно опинився саме освітній процес. Такий сильний вплив викликав серйозну трансформацію процесу, а під ударом пандемії ці зміни стали незворотними. Основним трендом у цей період в освіті стало дистанційне або змішане навчання. Якщо до пандемії елементи дистанційного навчання в основному використовували лише заклади вищої освіти, і їх роль зводилася до організації самостійної роботи студента або підтримки освітнього процесу в цілому, то в період пандемії цей тренд став настільки абсолютним і стійким, що всі рівні освітньої системи України перейшли в тій або іншій формі на організацію освітнього процесу в дистанційному або змішаному форматі. Стійкість цього тренду можна було побачити в період спаду пандемії. Тільки установи середньої освіти прагнули відновити класичний освітній процес і повернути учнів за парти, а решта всіх рівнів освітньої системи була більш інертна у цьому процесі.

Якщо розглядати найостанніші інновації в дистанційному навчанні, то на перший план виходять масові відкриті онлайн курси (МВОК). Якщо розглядати МВОК концептуально, то по суті це електронний ресурс з набором навчально-методичного матеріалу [1]. Після завершення навчання на основі МВОК, слухачеві може бути виданий сертифікат, який констатує отримання нових навичок та компетенцій. Основними перевагами такої технології є певна відкритість навчання і еластичність курсу [2]. У відмінності від класичних закладів освіти, де потрібно проходити певні вступні випробування для зарахування, для реєстрації на платформі МВОК потрібно пройти просту аутентифікацію. Інша відмінність полягає в масштабі навчальної групи. У традиційних закладах освіти кількість слухачів у групі рідко перевищує 30 чоловік, а в МВОК ця цифра може бути більше 10000. Але головним тут є саме чинник еластичності групи. Студенти додаються в групи по мірі реєстрації і

відраховуються по мірі проходження курсу. У групах традиційних закладів освіти такий механізм не можливий. До істотних недоліків, існуючих у МВОК, можна віднести певну обмеженість курсу, який розрахований у середньому на 4-8 тижнів та лаконічність поданих у ньому матеріалів [3]. Частково на це впливає сучасний формат МВОК, де перевага віддається невеликим відео-лекціям по 15-20 хвилин [4]. Також при дослідженні МВОК на найпопулярніших платформах в Україні і за кордоном (до таких платформ можна віднести: Prometheus, EdEra, ВУМ online, Coursera, TED, Khan Academy та інші) були виявлені певні закономірності в темі, структурі і матеріалах курсу. Що стосується тем МВОК, то тут простежується певна кон'юнктурність. Переваги віддаються таким темам та поняттям як толерантність, захист прав і свобод людини, розвиток демократії, екологія, інклюзія, критичне мислення і т.ін. Такі теми фігурують переважно в безкоштовних курсах, а в курсах на платній основі, хоч і домінують більш професійні теми, але їх модульна структура дуже обмежена і зациклена на конкретній проблемі, а не академічній дисципліні в цілому. Що стосується навчально-методичного матеріалу в МВОК, то, як було сказано вище, домінуюче положення тут віддається невеликим відео-лекціям, тим самим зменшуючи ефективність і якість процесу освіти. Дослідження американського вченого та педагога Едгара Дейла показало, що слухачі курсів набагато краще набувають нових навичок та компетенцій, якщо в освітній процес упроваджують імітаційні технології. Сьогодні до таких технологій можна віднести також технології додаткової реальності і гейміфікацію [5].

У зв'язку з вищесказаним, впровадження МВОК на пряму в навчальні програми закладів освіти, особливо в ЗФПО, не є доцільним.

На наш погляд, на сьогоднішньому рівні розвитку МВОК, його місце в освітньому процесі ЗФПО може бути позначене як інструмент підвищення кваліфікації вже готових фахівців (наприклад, викладачів, практичних психологів або методистів) в концепції безперервної освіти [6]. Якщо говорити про місце МВОК в процесі підготовки студентів в закладах ФПО, то такі курси

можуть виступати як додаткові інструменти освітнього процесу по конкретній темі або модулю академічної дисципліни.

Сама ідея відкритої освіти революційна і заслуговує подальшого впровадження в освітній процес, зокрема в ЗФПО. Але на основі наших досліджень та практичних апробацій різних технологій онлайн навчання, для ЗФПО на сьогоднішній момент більш перспективним є впровадження авторських відкритих гібридних курсів.

Під терміном авторський відкритий гібридний курс (АВГК) потрібно розуміти електронний освітній ресурс, який у повній мірі відповідає всім освітнім стандартам, як за тривалістю курсу, так і по кількості, структурі та взаємопов'язаності тем. Також, на наш погляд, у таких ресурсах ефективно застосовувати саме гібридну технологію (комбінацію офлайн і онлайн доступу до контенту курсу), а не тільки технологію онлайн доступу. Такий підхід обумовлений певною обмеженістю постійного доступу слухачів курсу до надійного і високошвидкісного інтернету. Це проблема особливо виявилася в період пандемії і масового переходу закладів ФПО на дистанційну форму навчання. Як показав наш моніторинг, така ситуація особливо гостро стоїть перед студентами, що живуть у сільській місцевості.

Якщо сформулювати концепцію моделі АВГК, то вона повинна бути залежна від двох чинників. До першого чинника, який повинен впливати на концепцію моделі, можна віднести якісно створений дидактичний і навчально-методичний контент для АВГК. На цій стадії розробки АВГК викладач може подолати такі слабкі сторони МВОК як обмеженість подачі навчального матеріалу та слабка структурованість курсу.

На наш погляд, для підвищення якості навчання, викладачі можуть відійти від лінійної структури подачі навчального матеріалу, яке прийняте в МВОК, і застосувати структуру розгалуження. Кращим прикладом такої структури є елемент «Лекція» LMS Moodle. Такий інструмент дозволяє організувати самостійне засвоєння матеріалу студентами із застосуванням певних контрольних крапок на всій тривалості вивчення конкретної теми курсу.

Залежно від рівня знань та стійкості придбаних компетенцій студент може продовжити вивчення матеріалу теми або буде повернений для подолання пропусків та слабких місць у знаннях і компетенціях. Такий підхід повинен у результаті не тільки поліпшити якість знань, але і в певній мірі прискорити отримання нових навиків і компетенцій.

Іншою інновацією в подачі навчального матеріалу в АВГК повинно стати застосування різних імітаційних інструментаріїв і технології гейміфікації. Це дозволить максимально збільшити активність студентів на курсі, на противагу невеликим відео-лекціям в МВОК. Звичайно, без відео-лекцій зараз важко уявити сучасний освітній ресурс, але замість короткого, простого відео-контенту доцільно застосовувати технологію створення інтерактивного відео. Такий контент дозволяє постійно утримувати увагу студентів, а інтерактивні елементи можуть виступати в ролі маркерів засвоєння матеріалу.

В АВГК організація такої моделі подачі лекційно-теоретичного матеріалу і практичних елементів курсу академічної дисципліни дозволить вирішити не тільки проблему підвищення якості теоретичної підготовки майбутніх фахівців, але і дозволить набути певних практичних навичок. На наш погляд, єдиною альтернативою впровадженню в теоретичну та практичну частину дисципліни імітаційних технологій може стати тільки перехід освітнього процесу на дуальну форму навчання. Тільки отримання навичок на реальному технологічному процесі будь-якої спеціальності, навіть за допомогою технологій додаткової реальності, дозволить максимально комплексно підготувати майбутнього фахівця [7].

Останнім елементом освітнього процесу будь-якої академічної дисципліни є підсумковий контроль. У концепції моделі АВГК упроваджувати цей елемент у повному обсязі за прикладом МВОК є не ефективним. Технологія відкритості АВГК, а також сама концепція, не дозволяють з належною надійністю верифікувати користувача (студента), в принципі, як і в більшості МВОК. Така ситуація може привести до певних порушень та зловживань. У цьому і полягає

один із системних недоліків МВОК, через який результати (сертифікати) навчання, на таких курсах, не визнаються багатьма роботодавцями [8].

Думки більшості викладачів зводяться до дуже обережного визнання результатів проходження таких відкритих курсів, як констатацію придбання певних навичок та компетенцій, які повністю задовольняють вимоги академічної дисципліни. У АВГК ефективніше застосовувати крапкові елементи контролю для самооцінювання студентами, в процесі підготовки до здачі підсумкового контролю в очній формі або дистанційно через більш довершені системи управління навчанням (LMS).

До другого чинника, який повинен впливати на концепцію моделі АВГК, можна віднести сукупність технологій та інструментаріїв для реалізації такого типу інновації. Технологія реалізації такого інноваційного проекту повинна бути, з одного боку, максимально функціональною для реалізації численних педагогічних прийомів і практик, а з іншого бути максимально «дружною» для автора курсу. У наш час для реалізації і онлайн, і офлайн сегменту моделі АВГК оптимально підійдуть веб-технології. Хоч такі технології використовуються переважно для реалізації онлайн проектів, але завдяки своїй доступності, простоті та кросплатформності вони будуть ефективні і для офлайн сегменту такого типу проекту.

Середовище розробки самого АВГК повинне бути максимально «дружнім», інтуїтивним і простим для розуміння викладачем (автором курсу), який навіть не спеціалізується на комп'ютерних технологіях. З нашого досвіду, повною мірою відповідає всім вищесказаним вимогам інтерфейс середовища розробки, який повинен повторювати в основі технології Microsoft і Google або навіть вбудовується Microsoft Office. Іншим критерієм, який повинен впливати на вибір технології для реалізації АВГК, повинна бути можливість створення повнофункціонального офлайн сегменту курсу. Сам сегмент може мати вид одного виконуючого файлу (типу exe-файлу), який слухач курсу може скачати з офіційного ресурсу або отримати в коледжі. Але офлайн сегмент також може мати вигляд і певного набору веб-файлів зв'язаних між собою. Звичайно,

перший варіант більш кращий завдяки певному рівню надійності такого формату сегменту.

Висновки. Для виявлення нових аспектів застосування технології авторських відкритих гібридних курсів у ЗФПО необхідні більш масштабні і тривалі дослідження. Необхідно встановити можливі коливання основних показників якості навчання при використанні АВГК для різних спеціальностей. Але не можна ігнорувати певну позитивну динаміку якості навчання, яка спостерігалася при використанні пілотних авторських відкритих гібридних курсів, створених при апробації цієї технології. Будь-яка інновація - це завжди певний виклик для закладу освіти. У цій статті була спроба сформулювати певний концептуальний підхід для подолання цих викликів і позначити позитивний напрям впровадження таких інновацій.

Список використаних джерел

1. Шарова Т.М. Шаров С.В. Масові відкриті онлайн курси як можливість підвищення конкурентоспроможності фахівця. *Молодий вчений*, 9.1 (61.1). 2018 С. 137-140. ISSN 2304-5809
2. Осецький В.Л., Татомир І.Л. Роль масових відкритих онлайн-курсів у сучасному "освітньому ландшафті" / В. Л. Осецький, І. Л. Татомир // *Економіка України*. - 2017. № 12. С. 86-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_12_7. (дата звернення: 05.01.2022).
3. Бацуровська І.В. Масові відкриті дистанційні курси: інноваційна тенденція в освіті. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки* № 1, 2015. С. 31-34.
4. Коган М.С., Уайндстейн Ев.В. Альтернативы массовым открытым онлайн курсам при интегрировании их в учебный процесс вуза. *Вопросы методики преподавания в вузе*. 2017. Т. 6. № 20. С. 19–28. DOI: 10.18720/HUM/ISSN 2227-8591.20.2
5. Мандель Б.Р. Современные инновационные технологии в образовании и их применение. *Образовательные технологии*. 2015. №2. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-innovatsionnye-tehnologii-v-obrazovanii-i-ih-primenenie> (дата звернення: 07.01.2022).

6. Айнутдинова И.Н., Айнутдинова К.А. Реализация концепции массового открытого онлайн-обучения в вузе средствами виртуальной обучающей среды MOODLE // Казанский лингвистический журнал. 2018, том 1, № 2 (1). С. 72–79.

7. Коркуна О.І., Коркуна І.І., Цільник О.Я. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. № 4, С. 90-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2018_4_18 (дата звернення: 10.01.2022)

8. Петренко С. Сутність та особливості українських платформ масових відкритих онлайн-курсів (МВОК) / С.Петренко // *Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. Рівне : РДГУ, 2020. Вип.11. Т. 2. С. 165-173.*